

8. O'Donnell G., Schmitter P.C. Transitions from Authoritarian Rule: Tentative Conclusions about Uncertain Democracies. Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press, 1986. 81 p.

ДО ПИТАННЯ ПРО ОПТИМАЛЬНУ МОДЕЛЬ ПОЛІТИЧНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ДЛЯ УКРАЇНИ У ПОСТВОЄННИЙ ЧАС

Бульбенюк Світлана,

кандидат політичних наук,
доцент, професор кафедри політичних технологій
Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана
м. Київ, Україна

bulbeniuk.svitlana@kneu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0001-9760-7850>

Проблематика політичної комунікації як предмет політологічних розвідок не одне десятиліття є затребуваною та актуальною. Якщо йдеться про українську політичну науку, особливо після повномасштабного вторгнення, маємо зауважити: фокус уваги дослідників зазнав і зазнає змін, що є цілком закономірним. Ми постали перед серйозними викликами, у тому числі екзистенціальними; викликами, які потребують негайних рішень, та викликами, які мають відкладену силу дії. Моделі політичної комунікації для різного типу викликів теж різняться. Перші виклики, маючи ситуативну природу, спираються зазвичай на моделі політичної комунікації тактичного характеру. Виклики з відкладеною силою дії не лише потребують реалізації стратегічних моделей політичної комунікації, вони, на наше переконання, мають стати цілепокладальними.

Політична комунікація стратегічного характеру – це про цілепокладання, про формування якісно інших світоглядно-ціннісних засад і змісту владних відносин, владних інститутів та інституцій громадянського суспільства, на основі яких творяться оптимальні моделі взаємообмінів соціально важливою інформацією про минуле, сьогодення і майбутнє. Політична комунікація

стратегічного характеру за умов повномасштабної війни та у поствоєнний період – взаєобміни інформацією, які ускладнюються індивідуальними, груповими та загальнонаціональними травмами. Тому стратегічна політична комунікація повинна вирішувати додаткове завдання – у жодному разі не поглибити ті травми, а за можливості мінімізувати їх впливи.

Маємо визнати, що українське суспільство на 24 лютого 2022 р. ще до кінця не пододало наслідки відсутності власної державності, травми колоніалізму та тоталітаризму, а повномасштабне вторгнення загострило найбільчіші з них та породило нові. О. Дяченко, аналізуючи політичну комунікацію в Україні, пише, що мова ЗМІ посттоталітарних країн виражає «артикуляцію неструктурованого нерозвиненого суспільства з нестандартними складовими» [1, с. 25]. Прихована агресія як наслідок неподолання насильницьких моделей комунікації тоталітарних часів та велика кількість метафор як «відсутність відповідальності та «недискурсивність» суспільного діалогу» - це базові «нестандартні складові» політичної комунікації за таких умов [1, с. 25].

У часи війни, коли світ неминує поділяється на «своїх» та «чужих», на «друзів» та «ворогів», прихована агресія переростає у явну й остання, якщо не домінує у політичній комунікації, то принаймні визначає вектори її спрямування. Велика кількість метафор нерідко трансформується у мову ворожнечі, що є цілком природнім. Безперечно, воєнні часи накладають відбиток на ландшафт політичної комунікації, однак вже сьогодні ми маємо конструювати майбутні моделі політичної комунікації для поствоєнної України.

Одним з найбільших викликів повоєнного періоду, на наш погляд, будуть виклики, пов'язані з потребами прийняття травм минулого та їх опрацювання на рівні колективного досвіду. У полі політичної комунікації вбачаються два основні шляхи відповіді на такі виклики: війни пам'яті та культура порозуміння.

Війни пам'яті – один з найбільш досліджуваних міждисциплінарних напрямів, пов'язаний з формуванням національних концептів пам'яті, які мають дискусійний характер по відношенню до подібних національних концептів

інших народів і держав. Пам'ять про минуле стає водночас і ключовим напрямом протиборства, і знаряддям його реалізації, що ми можемо бачити на прикладі розгортання російсько-української війни. Не підлягає сумніву те, що по завершенні російсько-української війни пам'яті розгорнуться докolo оцінок її причин, перебігу, наслідків та перспектив. Отже, національний дискурс політичної комунікації, його переконаність та сила впливу будуть багато в чому визначати успішність просування саме українського концепту російсько-української війни за межами нашої держави.

I. Ковальська-Павелко зазначає: «В сучасній Україні суб'єктами (творцями) політики пам'яті виступають, з одного боку, держава та її органи (президент, парламент, уряд), а також Академія наук та інші державні інституції (наприклад, Український інститут національної пам'яті), а з іншого – громадянське суспільство, яке репрезентоване різними об'єднаннями й організаціями, в тому числі конфесійними, а також незалежними засобами масової інформації» [2, с. 12]. Як бачимо, в Україні політика пам'яті має плюралістичну природу, створюється та реалізується як урядовими, так і неурядовими інституціями. Від того, яка буде комунікація між ними зокрема щодо формування цілісного національного концепту російсько-української війни, який має стати гідною альтернативою російським та проросійським наративам.

Формування засад культури порозуміння у системі повоєнної політичної комунікації є ще більш складним викликом, тому що травмоване поствоєнне суспільство досить болісно може сприймати заклики до суспільного діалогу та прощення, як це намагалися робити публічні інтелектуали по завершенні Другої світової війни.

Наприклад, німецький та ізраїльський філософ, фундатор філософії діалогу Мартин Бубер зіткнувся з відвертим неприйняттям його ідей. Основою його експерименту стала ідея діалогу як особливої форми комунікації між людьми, що відкриває очі та сприяє подоланню того, що розділяє людей. Бубер сам намагався діяти відповідно до постулатів філософії діалогу, налагоджуючи

діалог з німцями по закінченні Другої світової війни, за що отримав шквал критики і від німців, і від євреїв – вцілілих та рідних жертв Голокосту, які загинули [3, с. 8-10].

Категорія прощення увійшла у суспільний дискурс теж по завершенні Другої світової війни. Видатна американо-німецька філософиня Ханна Арендт у своїй головній праці «*Vita activa*», виданої у 1958 р., тлумачить категорію прощення як суверенний акт та відмежовує прощення від відплати, тому що відплата є лише реакцією на певний вчинок. Категорія прощення є більш складною та багатоаспектною [4]. Із категорії прощення науковиця виводить етичні підстави подолання травм воєнного часу у суспільстві.

Особливо актуальними подібні дослідження уявляються у сучасній Україні, яка нині вкотре виборює право на власну державність. Унікальність досвіду України у контексті розгляду культури порозуміння та війн пам'яті полягає у тому, що наша країна ще до кінця не осмисливши трагічні сторінки минулого, зіткнулася з новими викликами, коли ворог – російська федерація – використовує інструментарій війн пам'яті у війні реальній, яка є найбільшою війною в Європі після закінчення Другої світової війни.

Джерела та література

1. Дяченко О.В. Основні моделі політичної комунікації та їх прояви в сучасну епоху. *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса, Сер.: Політичні науки*. 2022. № 7. С. 23–27. URL: <http://surl.li/nzzcm>
2. Ковальська-Павелко І. «Війни пам'яті» як ключовий чинник формування державної політики пам'яті в сучасній Україні. *Krakowskie Studia Małopolskie*, 2022, № 3 (35), С. 7–26. URL : <http://surl.li/rmtrq>
3. Культура примирення : нова історична свідомість в Україні. Одеса : Фенікс, 2015. 274 с.
5. Arendt H. *Vita activa oder Vom tätigen Leben*. Piper. 485 s.